

L'Enric Vila parla del 'Llàtzer de Tormos'

Autor: Enric Vila

Data de publicació: 22-07-2010

Hi ha dues coses que m'han corprès de l'estudi. La primera és la força que té la lectura de Bilbeny i la transformació que l'obra experimenta quan la llegeixes a través seu, i l'altre aspecte interessant són les preguntes que ens suggereix. La tradició científica es forja a través de les preguntes.

Acabo de llegir l'estudi del Jordi Bilbeny sobre l'anomenat Lazarillo de Tormes. Segons Bilbeny, el famós anònim de la picaresca espanyola hauria estat originalment escrit en català i caldria llegir-lo en clau política, com un fruit de la revolta de les Germanies. Bilbeny no és el primer que relaciona l'obra amb els països catalans. Durant la dictadura, Azorín ja va suggerir, discretament, la possibilitat que l'autor fos valencià i, els últims anys, l'estudiós Francisco Calero ha atribuït el text a l'humanista Joan Lluís Vives.

Fins ara les incongruències de l'obra es justificaven amb dues menes d'arguments: o bé se'ls atribuïa un simbolisme obscur i barroquitzant, d'acord amb els tòpics més suats de la tradició literària espanyola, o bé es reconeixia que l'autor coneixia poc la llengua castellana i la geografia on transcorre -suposadament- l'acció del llibre. Mai no s'anava més enllà. Malgrat les contradiccions i les catalanades de l'obra, fins que va arribar Bilbeny ningú no havia gosat aventurar que la primera edició -avui desapareguda- podria transcórrer a l'horta de València, anar firmada amb noms i cognoms i, encara menys, estar escrita en català.

Bilbeny pinta el Llàtzer de Tormos -com ell creu que cal anomenar l'obra- com una víctima prototípica de la política uniformitzadora seguida per la monarquia hispànica en la seva etapa de consolidació. No sé prou història per valorar les conclusions del llibre. Però és remarcable que les tesis de Bilbeny sobre Colom comencin a rebre suport internacional. A França i a la Gran Bretanya hi ha acadèmics que discuteixen l'existència de Molière i de Shakespeare i no s'enfonsa el món. Tenint en compte els esforços que els vells estats-nació han fet durant cinc segles per controlar la fe i el coneixement, les tesis de Bilbeny sobre la manipulació de la història per part de la censura no haurien de generar tanta sorpresa; haurien de constituir una línia normalitzada d'investigació.

Hi ha dues coses que m'han corprès de l'estudi. La primera és la força que té la lectura de Bilbeny i la transformació que l'obra experimenta quan la llegeixes a través seu. Només per això ja val la pena fer la prova. Bilbeny fa aparèixer un text sòlid i lluminós, net d'aquesta pàtina de gratuïtat i de cinisme -de menyspreu per la innocència- que traspua la versió castellana del llibre. L'altre aspecte interessant són les preguntes que li fa al text. Les universitats catalanes, sobretot les d'història, són plenes de babaus i de policies erudits incapaços de fer-se una pregunta intel·ligent. La tradició científica es forja a través de les preguntes. L'adoració dels documents és com l'adoració de les vaques de Calcuta, un problema d'incultura. Les preguntes: és a través de les preguntes que veiem el món, perquè només a través seu establim relacions profundes entre les coses.

Jo no sé fins a quin punt Bilbeny té raó, però és evident que les esmenes a la totalitat que se li fan responen a motius polítics i econòmics. La viabilitat d'una teoria depèn dels interessos de la comunitat de científics que en resulta afectada. Ja m'agradaria que la frase fos meua però és d'un catedràtic d'història de la ciència. Els estats no subvencionen ni controlen les acadèmies perquè sí, ni tampoc no és perquè sí que Foucault va poder escriure aquell assaig sobre la bogeria defensant que hi ha més lucidesa als manicomis que al carrer.

La ciència legitima el poder perquè té el monopoli de la Veritat, com abans el tenia l'església. Per això a Catalunya, que és un país ocupat, prolifera aquesta espècie de fals perfeccionista, de torracollons cofoi i llepafils que, en comptes d'atrevir-se a desenvolupar els seus punts de vista, viu d'assenyalar comes mal posades i d'atjar discussions estèrils. En aquest científisme d'associació filatèlica fruit de les meselles supersticions de sempre, disfressades de cultura i de racionalisme, hi ha resumit tot el problema d'Espanya i de Catalunya: una por tercemundista al passat i al pensament.